

Domen Prezelj

Narodna in univerzitetna knjižnica v Ljubljani

BOJAN ADAMIČ IN NJEGOVA GLASBA ZA PIHALNI ORKESTER

Izvleček: Avtor se ukvarja z Adamičevim opusom za pihalni orkester, in sicer v njegovem celotnem ustvarjalnem obdobju. Proučuje kompozicijsko tehniko posameznih skladb in posebnosti izvajalske prakse, ugotavlja tipiko orkestralne zasedbe, izvirnost izraznih sredstev in razširjanje orkestralnega zvočnega spektra. Poglobi se tudi v Adamičevo vlogo mentorja slovenskih pihalnih orkestrrov. Predstavi seznam in založnike njegovih partitur ter opozori na založniške napake in težave z Adamičevimi rokopisi.

Ključne besede: pihalni orkester, kompozicijska tehnika, izvajalska praksa, seznam del

Abstract: The article discusses Bojan Adamič's entire body of work for wind orchestra. It covers the compositional technique of different pieces, particularities of interpretation of his works, typical features of his orchestra lineup, originality of his expression, and his expanded orchestral sound spectrum. Moreover, the article deals with Adamič's role as a mentor of Slovene wind orchestras. It presents the list and the publishers of his works and points up publishing errors and problems with his manuscripts.¹

Keywords: wind orchestra, compositional technique, interpretation of works, list of works

Bojan Adamič² je z ustvarjanjem glasbe za pihalni orkester začel kot partizan med drugo svetovno vojno, ko je bil kot ranjenec poslan na osvobojeno ozemlje v Belo krajino.³ Po vkorakanju nemškega okupatorja v Ljubljano septembra 1943 je začutil, da mora v partizane.⁴ Njegovo partizansko ime je bilo Gregor. Kot mitraljezec (mimogrede: mitraljez Adamič uporabi v kompoziciji *Četrta julij*) IX. brigade je pozimi leta 1943/44 preživel sovražno ofenzivo na Ilovi gori in bil ranjen. Med zdravljenjem v bolnišnici so ga na predlog predvojnega glasbenega znanca iz Škofje Loke Miloša Ziherla⁵ (skupaj sta

---

1 Prevod Aljoša Vrščaj.

2 Bojan Adamič se je rodil 9. avgusta 1912 v Ribnici na Dolenjskem v hiši št. 161 – po domače pri Šuščevi (danes Kolodvorska 5; na pročelju hiše so mu 24. junija 2000 postavili spominsko ploščo). Oče Anton je bil državni uradnik, tudi amaterski glasbenik, zborovodja in organist, ki je sina hitro usmeril v glasbo, a ta Bojanu sprva ni dišala (stric Emil, znan slovenski skladatelj, je Bojana nekoč slišal igrati klavir in mu rekel: »Fant, delaj v življenju karkoli, samo muziko pusti pri miru!«). Mati Marija je doma gospodinjala – vse do prihoda družine v Ljubljano (1921), kjer je odprla trgovinico. Adamičeva družina je vseskozi veljala za liberalno. Mati je bila sicer verna, vendar v cerkev ni hodila, oče je bil deklarirani liberalec. 16. septembra 1918 je začel Adamič obiskovati prvi razred šestrazredne deške ljudske šole v Ribnici. Osnovno šolo je dokončal v Ljubljani in se nato vpisal na II. realno državno gimnazijo (kasnejša poljanska gimnazija), kjer je sedel v razredu s kasnejšo heroinjo Vido Tomšič. Po maturi se je sočasno vpisal na pravno fakulteto (absolviral, vendar se je pravo »še pravočasno odrekel«) in na glasbeni konservatorij, ki je imel tedaj poleg nižje in srednje tudi višjo stopnjo.

3 Ni pa bil to njegov prvi stik z godbo, vendar o tem nekoliko pozneje.

4 Z vojaščino se je srečal že pred tem. Seveda se je, tako kot sovrtniki, tudi Adamič poskušal izogniti služenju vojaške obveznosti. Tik pred vojno (leta 1939) je bil poslan na služenje vojaščine v Maribor. O tem pravi: »Jaz sem poskušal biti izviren in sem kak teden, preden sem šel na zdravniški pregled, jedel sendviče, ki so imeli namesto salame čike. Pil sem samo to, za kar so me prepričali, da ne gre skupaj z drugim in da je gotovo zanič. Zdravnik me je pohvalil, da sem izredno vzdržljiv, da imam sijajno srce in pljuča in tako sem ves prekrokan in poražen sedel na prvi vlak in se začel iti vojake v šoli za rezervne oficirje v Mariboru.« Na oficirskih zabavah v Mariboru je Adamič (harmonika) igral v ansamblu skupaj z Demetrijem Žebretom (klavir) in Albertom (Alijem) Dermeljem (violina). Glasbena zbirka NUK, zapuščina Bojana Adamiča (mapa Kronika).

5 Miloš Ziherl je bil najpomembnejši slovenski saksofonist do druge svetovne vojne, ko je odšel v partizane in padel. Bil je član ansambla Ronny, igral je prvi alt.

pred vojno na Bledu igrala jazz), brata bolj znanega partijskega ideologa Borisa, določili za vodjo partizanske godbe.

Godba glavnega štaba NOV in PO Slovenije je bila ustanovljena na začetku leta 1944 na pobudo propagandnega oddelka, ki mu je načeloval major Ante Novak, referent za glasbo pa je bil Bojan Adamič. Novega poslanstva se je dvajsetletni Adamič lotil z vso vnemo, čeprav je imel orkester velike težave s pomanjkanjem instrumentov (Belokranjci so prispevali prve instrumente, ki so jih imeli zakopane, da ne bi prišli v roke Nemcem) in notnega gradiva. Večino programa za novoustanovljeni orkester je prispeval Adamič skupaj s kapelnikom, kapetanom Dragom Lorbkom,⁶ ki je h Godbi prišel nekoliko pozneje. Njeni člani so bili večinoma vojni invalidi (vaje so imeli v gostilni Mauser v Dragatušu), ki zaradi slabega tehničnega znanja niso igrali tako, kot bi si Adamič želel, še posebej, kadar je šlo za igranje v gibanju. Zato je, kakor je sam rekel, »izumil posebno izvajalsko prakso«. Orkester je igral uvode in zaključke, vmesne dele pa so skupaj peli. Kmalu po vojni je partizanski orkester na proslavi oziroma tekmovanju zavezniških vojaških godb v Trstu zaradi te posebnosti presenetil Angleže in Američane ter pobral prvo nagrado.⁷

Premierno je Adamičeva dela za pihalni orkester izvajala Godba glavnega štaba. Poleg Adamiča so orkestru dirigirali Drago Lorbek, Marjan Kozina in Viktor Mihelčič. Program Godbe je prvenstveno sestavljala instrumentirana partizanska pesem, koračnice s petim refrenom in uverture.⁸ Žal je bila večina kompozicij, ki jih je Adamič napisal za Godbo glavnega štaba, še v času vojne vihre izgubljena. Ostala je samo *Polka* koncertnega značaja,⁹ ki jo je skladatelj mnogo pozneje dirigiral na slavnostnem koncertu ob 45-letnici Vojaškega orkestra Ljubljana.¹⁰

Ta je nastal iz Godbe glavnega štaba, ki je bila po vojni razpuščena. Z novoustanovljenim povojnim vojaškim orkestrom, ki je imel sedež v Ljubljani, je Bojan Adamič sodeloval do naslednje vojne – osamosvojitvene vojne za Slovenijo. Zanj je v pol stoletja ustvaril številna dela,¹¹ ki pa so prav tako večinoma izgubljena. Arhiv orkestra je v vojaškem kamionu romal v Zagreb. Po nekaterih virih so partiture in ostalo notno gradivo končali v eni od mnogih vojaških kasarn bivše JLA, po drugih virih pa je arhiv zgorel v požaru.¹² V kompozicijah, ki so bile napisane po naročilu za Vojaški orkester Ljubljana, je

6 O Godbi in Lorbku pravi Adamič v svojih zapiskih: »*Repertoar je bil izključno slovenski in ves na novo komponiran oz. aranžiran ... Tu mi je ogromno pomagal s svojim znanjem in izkustvom kasnejši dirigent Godbe glavnega štaba Drago Lorbek ...*« Glasbena zbirka NUK, zapuščina Bojana Adamiča (mapa Kronika).

7 Izvajalska praksa s petjem refrena je bila znana v godbah pešpolkov avstro-ogrske monarhije in tudi Josip Čerin, znani kapelnik in skladatelj ter v marsičem predhodnik Bojana Adamiča, je npr. v valčku *Vera* uporabil besedilo Mirka Kraglja. Skladba je iz leta 1938 in se lahko izvaja s petjem.

8 Edina ohranjena partitura iz partizanskih časov je *Partizanska uvertura* Antona Lavrina; delo je na osvobojenem ozemlju v Črnomlju leta 1944 instrumentaliral Drago Lorbek.

9 Iz partiture je razvidna zasedba Godbe glavnega štaba NOV in PO Slovenije: flavta (*des*), klarinet (*es*), trije klarineti (*b*), dve krilnici, tenor, bariton, štiri rogovi, štiri trobente (*es*), basovska trobenta (*b*), tri pozavne, prvi in drugi bas, tolkala (mali boben, činele, veliki boben).

10 To je bilo v veliki dvorani Cankarjevega doma, 19. junija 1989, na slavnostnem koncertu ob 45-letnici Vojaškega orkestra Ljubljana.

11 Med njimi: *Tri novelete, Iz mojega dnevnika, Cik-cak, Fič-firič, Četrti julij, Titov naprijed, Slovenska rapsodija, Bela krajina, Po jezeru* itd.

12 Ustni vir (Ludvik Čibej).

Adamič kmalu opustil ozke okvire partizanskih godb¹³ (pred koncem narodnoosvobodilne vojne je bilo v Jugoslaviji kar 65 partizanskih godb).

Z novimi skladbami Bojana Adamiča je godbeniška dejavnost na Slovenskem rasla in se razvijala v najširšem pomenu besede. Njegova glasba je vse od krstnih izvedb našla svoj prostor na pulnih ljubiteljskih godb, danes pa velja za pojem v obsežnem repertoarju pihalnih orkestrrov. Bojan Adamič je uveljavil pihalni orkester kot izvirnega izvajalca – standardne okvire njegovega izraza je razširil z vsebinsko ustvarjalno poetiko, ki temelji na elementih klasične glasbe, jazza in zabavne glasbe. Novi Adamičev zvok je zahteval dodatne napore izvajalcev. Zato ni čudno, da je sam s strokovnimi nasveti, večkrat pa tudi z dirigentsko paličico, pomagal kultivirati zvok različnih pihalnih orkestrrov. V ta namen je vodil seminarje za dirigente, ki jih je prirejela Zveza kulturnih organizacij Slovenije. Bil je stalni gost dirigent Umetniškega ansambla JLA v Beogradu, njegovo ime je povezano s številnimi festivali vojaških pesmi in tekmovanji pihalnih orkestrrov, kjer je bil večkrat član žirij.¹⁴ Njegova dela, ki so nastala po naročilu ZKOS, so bila v letih 1985, 1989 in 1992 obvezne tekmovalne skladbe.¹⁵

Adamičeva dela za pihalni orkester od leta 1990 ekskluzivno izdaja založba Hartman iz Maribora, in sicer v zbirki *Bojan Adamič in njegov opus*. Doslej je pri omenjeni založbi izšlo 20 kompozicij, ki predstavljajo stalni repertoar slovenskih ansamblov¹⁶ na promenadnih nastopih in dvoranskih koncertih. Prvi stik z godbo na pihala je imel Adamič še kot otrok v rojstnem kraju,¹⁷ pozneje, ob prihodu v Ljubljano, pa je z zanimanjem sledil vojaški godbi, ki je bila del pogrebnih sprevedov.¹⁸ Tretji Adamičev stik z godbo je bil v partizanih, ko je »po sili razmer« postal tudi skladatelj glasbe za to zasedbo. Adamičev profesor kompozicije (harmonija in kontrapunkt sta bila stranska predmeta) na srednji stopnji konservatorija je bil Slavko Osterc – modernist, ki je Adamiča uvedel v nova slogovna pojmovanja in v novo tehniko komponiranja. Osterc je študente vodil po gostilnah, da bi si – to se mi zdi izredno – sproščali duha.¹⁹ Način Osterčevega poučevanja na ljubljanskem konservatoriju je bil Adamiču pri srcu. Kot pravi, je profesor cenil originalnost, ni gledal na to, ali je nota prava ali ne, ampak na to, ali si sposoben izvirnih zamisli.

Po vojni je Bojan Adamič veliko sodeloval z dirigentom Pavlom Brzuljem, ki ga je angažiral za Vojaški orkester Ljubljana, in Jožetom Hriberškom, ki je Adamiču zaupal

13 Bojan Adamič je med drugim povečal zasedbo in trajanje samih kompozicij, npr. *Tri novelete*, kjer je na naslovni strani žig »Biblioteka muzike garnizona Ljubljana«. Avtograf hrani Glasbena zbirka NUK.

14 Npr. leta 1985 (VIII. tekmovanje ZPOS).

15 Med njimi dela: *Sprenevedanja*, *Pobeg*, *Zgodbica v štirih delih*.

16 Le pol od teh je dejansko stalnica na koncertnih sporedih.

17 O tem Adamič takole: »V Ribnici so se zbrali glasbe željni možje v skupini, ki je igrala plehmusko. Težava je bila le v tem, da niso imeli bobnarja. Zato so na vaje povabili še mene. Stal sem sredi sobe z metlo v roki in udarjal ritem!« Glasbena zbirka NUK, zapuščina Bojana Adamiča (mapa Kronika).

18 Kot pravi Adamič: »Hodili so blizu hiše, v kateri smo stanovali.« Glasbena zbirka NUK, zapuščina Bojana Adamiča (mapa Kronika).

19 Adamič se o tem spominja: »Moram povedati, da je bilo v gostilni, ko smo popivali, imenitno, čeprav nismo veliko popili. Name je Osterc napravil velik vtis že s tem, kako je študente izbral. To je bilo tako: prišli smo – tisti, ki smo končali teorijo, ali pa smo se sploh zlagali, da smo jo končali – in vsakega je posedel na različne konce, glede na to, pri kom je delal prej. Na koncu je rekel: 'Vi, ki ste moji, ostanete. Vi, ki ste bili pri tisti spoštovani gospe, hvala lepa. Z vami, ki niste bili nikjer, pa bom poskusil.' Ta način mi ni šel v glavo. Ko pa sem se pri njem začel učiti kontrapunkt in je rekel, naj si izmislim temo, jaz pa sem si zamislil staro avstrijsko himno, mi je postalo jasno. Rekel je namreč: 'No, vsaj nekdo, ki si zna kaj izmisliti, da ne gre po stereotipih.' Originalne rešitve pa, če so bile še tako predrzne, je Osterc najbolj cenil.«

prvo večje naročilo.²⁰ Ta praksa se je nadaljevala, saj Adamič govori o »preko 120 skladbah in aranžmajih za pihalno godbo samo pri nas, dosti tega pa se je razgubilo po orkestrih bivše Jugoslavije ...«. ²¹ Od skladb, ki jih je izdala založba Hartman, je bila Adamiču najbolj pri srcu *Čez tri gore, čez tri vode* (stavki: Prolog, Flosarska, Čisto nič več fletna, Ne bom se možila), o kateri pravi: »... ker se mi zdi, da me najbolj tipično karakterizira. Žal pa je dolga leta čakala na prvo izvedbo. Zdi se, da so se je orkestri, za katere je bila napisana, malo ustrašili (za tri različne orkestre, ker so tudi motivi iz treh regij) in je bila za takratne pojme pri nas le preveč smelo napisana. Nič čudnega, ker še danes nimamo pretirano veliko skladateljev, ki bi hoteli kaj napisati za tovrstne orkestre. Takrat pa jih je bilo še manj in tudi sicer se je vse nagibalo preveč na stare, sicer izvrstne avstrijske vzglede ...«. ²²

Namen pričujočega prispevka je dvojen: razsvetliti skladateljevo ustvarjanje za pihalne orkestre²³ in opomniti na nekatere napake tako v tiskanih izdajah kot tudi v rokopisnih prepisih Adamičevih partitur. Pri tem bom poskušal ponazoriti ali pa vsaj postaviti prava vprašanja glede izvajalske prakse, ki izhajajo iz tega. Le dobro petino Adamičeve glasbe za pihalni orkester je možno kupiti pri založbi Hartman, žal pa izdaje – tako partiture kot parti – vsebujejo napake. Zaradi finančnih omejitev, ki jih povzročata redka prodaja glasbenih tiskov v Sloveniji nasploh, se založba ne odloča za nove, revidirane izdaje Adamičeve glasbe. Čeprav že sama težavnost Adamičevih partitur znižuje število izvedb, se zdi, da ravno praktični problemi, ki zadevajo z napakami opremljene partiture, ovirajo ali pa vsaj zadržujejo večje število izvedb. Prepoznavanje napak seveda omogoča le natančna primerjava avtografa in prepisanih partov, če pa skladatelj rokopis manjka, je skorajda nemogoče ugotoviti, kaj je prav in kaj narobe. Usoda Adamičevih medvojnih partitur je znana, prav tako je verjetno za vselej izgubljen arhiv povojnega Vojaškega orkestra, ostanejo nam torej partiture, ki so raztresene po arhivih ljubiteljskih pihalnih orkestrrov v Sloveniji. Vsaj te bi morale začeti izhajati v okviru zbranih del mojstra Bojana Adamiča. Nekaj partitur se je po srečnem naključju ohranilo tudi v skladateljevi zapuščini, ki jo je leta 1996 prevzela Glasbena zbirka NUK.

Ena od teh in ena najbolj prepoznavnih kompozicij Bojana Adamiča za pihalni orkester,²⁴ tudi obvezna skladba na XIII. tekmovanju v tretji težavnostni stopnji, je *Zgodbica v štirih delih*. V tiskani izdaji založbe Hartman so evidentne naslednje tipične napake: v prvih 4 taktih, ki se skoraj dosledno ponovijo, skladatelj uporabi akorde: B-dur, g-mol, Es-dur in F-dur (kar ni nič drugega kot harmonsko zaporedje, ki je zelo značilno za zabavno muziko: T, VI, S, D). Pobljše poglejmo prvi takt: piccolo igra osnovni ton b – zveni oktavo višje, kot je notiran; flavta, oboa in es klarinet osnovni ton; sekcija klarinetov tonični kvintakord; fagot osnovni ton v basovskem registru; altovski saksofon osnovni

20 To je bila *Suita* za pihalni orkester (stavki: Entrada, Neresen valček, Odmor I, Južno od severnega, Severozapadno in malo noro, Odmor II, Rezervistova uspavanka, Zadnji odmor). Krstna izvedba: 21. julij 1970, Letno gledališče Križanke, koncert združenih orkestrrov milice in JLA Ljubljana, dirigent Jože Hriberšek. Koncertni list hrani Glasbena zbirka NUK (mapa Kronika).

21 Ohranjena je npr. pogodba z vojaškim orkestrom iz Splita, in sicer za skladbo *Alla Montenegro*. Glasbena zbirka NUK, zapuščina Bojana Adamiča (mapa Kronika).

22 Glasbena zbirka NUK, zapuščina Bojana Adamiča (mapa Kronika).

23 Prim. abecedni seznam Adamičevih skladb.

24 Tipična zasedba pihalnega orkestra Bojana Adamiča je sledeča: pikolo, 2 flavti, oboa, es klarinet, 3 klarineti, bas klarinet, fagot, alt saksofon, tenor saksofon, bariton saksofon, 2 krilovki, 2 korneta, tenor, bariton, 4 rogovi, 3 trobente, 3 pozavne, 2 tubi in tolkala. V večjih delih (*Sneguljčica*, *Requiem*) skladatelj uporablja različke: alt flavta, alt klarinet, sopran saksofon, povečana je tudi raba tolkal.

ton; tenorski saksofon igra terco; baritonski saksofon osnovni ton unisono s fagotom; koralno zasnovana tema je zaupana krilnicam, tenorjem in baritonom, ki začnejo tudi z osnovnim tonom v precej nizki legi; horni so pisani v es, podvojena v oktavi je terca; prva in tretja trobenta igrata akordična tona (terco in kvinto); problematičen ton oz. napaka je v drugi trobenti, ki bi morala igrati osnovni ton – v tiskani izdaji pa ima v partituri in partu zveneči ton c; pozavne sekstakord in tube v unisonu osnovni ton. Adamič je komponiral in zapisoval izjemno hitro – kolegi na radiu so mu pravili »rokohitrc« in to je razvidno tudi v avtografu (nota v drugi trobenti bi lahko bila tako c kot tudi d, a če analiziramo celotno vertikalo in če pogledamo peti in šesti takt, ko se začetni 4 takti še enkrat ponovijo, je prava nota več kot očitno zveneči ton b). Napačno notirana je na primer še nota pri altovskem in tenorskem saksofonu v 7. taktu: namesto sekstakorda v melodični liniji – tako kot pri fagotu – imata oba saksofona na prvi osminki zveneči ton a, kar je v sekundi s fagotom. Če pogledamo avtograf, vidimo, da je pravi ton zveneči g. Za napake, ki jih omenjam, je odgovorna založba, vendar je tudi sam Adamič večkrat v partituro vpisal napačno noto, na primer v isti skladbi pri 4. hornu v 7. taktu: harmonsko je to subdominantna, Es-dur, 4. horn igra zveneči ton d v precej nizki legi. Skorajda si upam trditi, da skladatelj tega ni hotel. Z gotovostjo in brez slabe vesti pa lahko rečem, da ta ton v 4. hornu ne zveni. Slabo zveni tudi prvi takt, ker je terca toničnega kvintakorda postavljena prenizko – ta ton igrata 4. horn in 3. pozavna. Zvok bi bil – tudi po pravilih orkestracije – precej boljši, če bi skladatelj terco akorda postavil oktavo višje. Zelo vprašljiv je tudi ton b v drugem in tretjem taktu v pavkah – veliko bolje bi bilo, če bi pavke podvajale basovski ton.

Navajam še kratek citat Bojana Adamiča, v katerem spregovori o godbi: »*Delal sem sto stvari, v mislih in v meni pa je vedno bila godba. Ne vem, zakaj me je godba na pihala že od vsega začetka, od najmlajših let – tri, pet, šest mogoče, tako pritegovala. Kakšna magija je bila v njenem zvoku! Mogoče sem jaz bolj slutil, da se s temi instrumenti da povedati isto, vendar na mogoče malo drugačen način. In to drugače, na drug način me je privlačilo skozi celo življenje.*« (Prim. Glasbena zbirka NUK, zapuščina Bojana Adamiča, mapa Kronika.)

1994 – Requiem

Requiem (za umrlim klovnom) za pihalni orkester, vokalnega solista in baletne plesalce je zadnje veliko delo mojstra Bojana Adamiča. Duhovito besedilo Frana Milčinskega Ježka je skladatelj poznal od leta 1946. Adamič je Ježka vrsto let prosil, naj mu besedilo »glasbeno« podari, vendar je bilo do pesnikove smrti skladatelju nedostopno. Kasneje je Adamič besedilo stihov od Ježkovih dedičev le pridobil in iz le nekaj verzov dolge pesmi napisal skoraj 35-minutno kompozicijo. *Requiem* za pihalni orkester in »šansonjerja« je v svetovni literaturi za pihalne orkestre edinstveno delo. Adamič je posamezne verze uglasbil kot »songe«, ki se – podobno kot v operi – v različnih oblikah in na različne načine večkrat ponovijo. Vmesni orkestralni odseki predstavljajo cirkuške točke – žalostni junak (klovn) je živel v cirkusu. Skladatelj slika cirkuško življenje klovna z vsemi »neumnostmi«, kot so ropoti, žvižgi, smeh ... Pevec – solist v kompoziciji pa komentira pogreb. V uvodnih taktih slišimo »smeh«, ki je tipičen za cirkus – skladatelj ga ponazarja s saksofoni, s tremolom pavk in z začetnim udarcem na gong. *Odkrijte se, umrl je klovn ...*

je začetek pogrebne slovesnosti, ki je izražena kot »procesija« v počasnem (blues) tempu in molovi tonaliteti. Sledi orkestralni vmesni del, Allegro, ki predstavi cirkus v celoti. Koračnica v šestosminskem taktovskem načinu živo slika hudomušnost in prikazuje komične situacije cirkuških artistov. Veselje se konča v naslednjem »songu«: *Le trije gredo za pogrebom ...* Za tem fanfare trobil v hitrem tempu naznanjajo začetek cirkuške predstave. V tej cirkuški točki pijani klovn razmišlja: »*Kaj mi nuca planinca, če ne morem vrh nje.*« Skladatelj je znano ljudsko pesem variacijsko obdelal. Z naslednjim »songom« *A vsi, ki so se mu smejali, zdaj manjkajo v žalostni vrsti ...* se nadaljuje pogrebna slovesnost. Gradacijo skladatelj ustvarja z bogato instrumentacijo. Tolkala (zvončki, vibrafon, marimba, triangel, tamburin, maracas in hi-hat) sama začneta naslednji del (ples Kolombine in Harlekina), ki s šestosminskim taktovskim načinom spominja na pesem beneških gondoljerjev. Spevno temo skladatelj eksponira v oboi in fagotu, spremljava je zaupana rogovom in klarinetom. Del Allegro z besedilom *A včasih to vam je bil smeh, valjali smo se po klopeh* živo slika cirkuško veseljačenje. V tem »songu« sodelujejo vsi: solist s pripovedovanjem klovnovih šal in orkester, ki se odziva z glasnim smehom in vzkliki. Po kulminaciji »song« preide v reminiscenčno odzvanjanje in v občutje krute stvarnosti, minljivosti vsega. Naslednji Allegro prinaša v glasbenem smislu parado smeha. Mojster Adamič se v skladu s svojim značajem poigrava z idejami in domisljicami. S saksofoni ponazarja smeh, trobente »jazzirajo«, pozavne z glissandi poosebljajo klovna ... In potem spet pogreb: *Ne smejte se, umrl je klovn*. Uvodni »song« je tukaj vsebinsko združen z verzom *Tak žalostno pes njegov cvili*. Nato se razvije cirkuška točka (slika trapeza) – orkestralni del, v katerem nas krilnica solistično popelje v višave trapeza. Na koncu sta še dva združena songa. Prvi je slika zapuščenega cirkusa *Trapez bo spokojen nad mrežo*, drugi je že znani *Odkrijte se, umrl je klovn*, tokrat v novi glasbeni preobleki, ki zaključuje delo. Orkester slovenske policije je pod dirigentskim vodstvom Milivoja Šurbka *Requiem* premierno izvedel 20. 4. 1999 v Gallusovi dvorani Cankarjevega doma. Režiser predstave je bil Matija Milčinski, koreograf Vlasto Dedović, vokalni solist Oto Pestner, kot baletni solisti pa so nastopili Vojko Vidmar, Sergiu Moga in Edward Clug.

Bojan Adamič je vse življenje ubiral samosvoje, nove poti. Kot skladatelj ni nikoli pristal na trditev, da je bilo vse, kar je dobrega, že narejeno. V svojih kompozicijah je zato uporabljal nova izrazna sredstva: mitraljez (skladba *Četrti julij*²⁵), gasilsko sireno, policijsko piščalko, steklenico, avtomobilsko hupo, smirkov papir, pisalni stroj – pisal je glasbo, kot je sam rekel, »*od dveh kastrol in lovorja do simfoničnega orkestra*«. Zdi se, da je tudi v glasbi, namenjeni pihalnemu orkestru, iskal provokacijo. V tem je našel zadoščenje. Ni se mu zdelo zanimivo tisto, kar je napisal že nekdo drug, zanimalo ga je tisto, kar je bilo novo, tisto, česar ljudje še niso slišali. Adamič je hodil z naglimi, dolgimi koraki, govoril tako hitro in povedal toliko stvari, da bi mu dva izurjena stenografa komaj sledila. In tako je tudi komponiral. Glasbeni motivi, melodije, domisljice, načrti, vse to je kar bruhalo iz njega. Ni potreboval zlagane sentimentalnosti, tudi ni komponiral za klavirjem, saj je imel absolutni posluš. Kompozicije Bojana Adamiča so tako izjemno

25 Skladba je bila napisana za nekdanji jugoslovanski praznik dan borca, naročil jo je Sekretariat za narodno obrambo, in sicer za koncert vojaških godb v Sarajevu. Po zgradbi spominja na *Uverturo 1812* P. I. Čajkovskega. Adamič namesto topov uporabi mitraljez in aleatoriko. Edina tema celotne skladbe je *Le vkup uboga gmajna ...* Po kratkem uvodu občutimo skrajno napeto in nervozno vzdušje, ki se stopnjuje. Klici k uporabi *Le vkup uboga gmajna* postajajo čedalje pogostejši in močnejši ter se naposled ob vzklikih *Na juriš* in *Titovem kolu* zlijejo v zmagoviti finale.

raznolike, od krajših solističnih skladb do večstavčnih orkestralnih del. Zlitje klasičnega sloga in jazza je tipično skorajda za vsako njegovo kompozicijo. Skladbe vsebujejo edinstveno kombinacijo klasičnih kompozicijskotehničnih prvin in modernističnih pristopov z ritmičnimi shemami, ki izhajajo iz plesne glasbe. Adamič je glasbo za pihalne orkestre pisal v popolni svobodi, ne glede na to, kaj so si o njej mislili drugi. Kljub mnogim gostovanjem po Jugoslaviji in v tujini se je vseskozi posvečal slovenski glasbi. Dobrih šest desetletij. Ob stoletnici rojstva Bojana Adamiča je rezultat na dlani: med slovenskimi glasbeniki se komaj kdo lahko meri z njegovim ustvarjalnim in poustvarjalnim delom. Tudi z njegovo umetniško osebnostjo redki.

ADAMIČEVE SKLADBE ZA PIHALNI ORKESTER

1. »Alla Montenegro« (Ljubljanski vojaški orkester)²⁶
2. »Allegro vivace« (Orkester slovenske policije)
3. »Aufbiks« (Ljubljanski vojaški orkester)
4. »Bela Krajina«, za moški kvartet in pihalni orkester (Ljubljanski vojaški orkester)
5. »Božični coctail« (Postojnska godba)
6. »Cik-cak«, za ksilofon in pihalni orkester (Ljubljanski vojaški orkester)
7. »Koral u beatu« (Muzičko odeljenje, Beograd)²⁷
8. »Če zapojemo veselo«, koncertna koračnica (Papirniški pihalni orkester Vevče)
9. »Čez tri gore, čez tri vode«, suita: Prolog, Flosarska, Čisto nič več fletna, Ne bom se možila (založba Hartman)
10. »Četrtri julij«, koračnica (Ljubljanski vojaški orkester)
11. »4. julij 72«, »Lepa Anka kolo vodi« ...
12. »Četrtri julij«, simfonična pesnitev (Ljubljanski vojaški orkester)
13. »Deveti maj«, slavnostna koračnica (Ljubljanski vojaški orkester)
14. »Dokle sam ja mali bio«, polka (Ljubljanski vojaški orkester)
15. »Emira«, za altovski saksofon in pihalni orkester (Orkester slovenske policije)
16. »Fič-firič«, polka za pikolo in pihalni orkester (Ljubljanski vojaški orkester)
17. »Galop za tri trobente« (Muzičko odeljenje, Beograd)
18. »Gas do daske« (Muzičko odeljenje, Beograd)
19. »Horuk v nove čase«, za mešani zbor in pihalni orkester (Ljubljanski vojaški orkester)
20. »Igračkanje za harfo in pihalni orkester« (Orkester slovenske policije)
21. »Iz mojega dnevnika«, za moški zbor in pihalni orkester, stavki: Prej, Vmes, Potem (Ljubljanski vojaški orkester)
22. »Jesensko vezenje« (založba Hartman)

---

²⁶ V oklepaju so navedeni orkestri, ki so določeno skladbo imeli v svojem arhivu.

²⁷ Muzičko odeljenje je beograjska založba.

23. »Jugo folklor«, ljudski plesi (Ljubljanski vojaški orkester)
24. »Koktel – završno kolo«
25. »Koračnica Godbe glavnega štaba« (Ljubljanski vojaški orkester)
26. »Koračnica Hockey 66« (Ljubljanski vojaški orkester)
27. »Koračnica kadetov« (Orkester slovenske policije)
28. »Koračnica Kranju« (RTV Ljubljana)
29. »Koračnica milice« (Orkester slovenske policije)
30. »Koračnica poliglotov« (Delavska godba Trbovlje)
31. »Koračnica potepuhov«, slavnostna koračnica (Godbeno društvo rudarjev Idrija)
32. »Koračnica veteranov godbe« (Ljubljanski vojaški orkester)
33. »Naši naprej« (Delavska godba Trbovlje)
34. »Ne obračaj se, sinko«, iz istoimenskega filma (založba Hartman)
35. »Nemirika« (Papirniški pihalni orkester Vevče)
36. »Neusmerjeni valček« (Papirniški pihalni orkester Vevče)
37. »Od Istre do Boke«, potpouri (Vojni orkestar Zagreb)
38. »Oj ta soldaški boben«, koračnica (Orkester slovenske policije)
39. »Oro« (Ljubljanski vojaški orkester)
40. »Pastir Jakob in Postojnski zmaj« (Postojnska godba)
41. »Plamenice« (Ljubljanski vojaški orkester)
42. »Polka« (založba Hartman)
43. »Polka – gavota« (založba Hartman)
44. »Pomladni trio« (Ljubljanski vojaški orkester)
45. »Predigra in pobeg« (založba Hartman)
46. »Rapsodija za pihalni orkester« (založba Hartman)
47. »Requiem« (Orkester slovenske policije)
48. »Simbioza« (Orkester slovenske policije)
49. »Slovenska rapsodija« (Ljubljanski vojaški orkester)
50. »Slovenski železar«, uvertura
51. »Sneguljčica« (Orkester slovenske policije)
52. »Sprenevedanje« (založba Hartman)
53. »Sprehod« (Orkester slovenske policije)
54. »Svita filmske glasbe: glasbeni material iz 16 filmov« (Orkester slovenske policije)
55. »Svita za pihalni orkester: Intrada, Neresen valček, Odmor I, Južno od severnega, Severozahodno in malo noro, Odmor II, Rezervistova uspavanka, Zadnji odmor«
56. »Svita za duvački orkestar: Pozdrav iz Slovenije, Zeleni Jurij, Po jezeru« (Muzičko odeljenje, Beograd)

57. »Titov naprijed« (Ljubljanski vojaški orkester)
58. »Tratata, zdaj igra naša muzika« (založba Hartman)
59. »Tri novelete« (založba Hartman)
60. »Trboveljska rapsodija« (Delavska godba Trbovlje)
61. »Trompe – Tone« (Orkester slovenske policije)
62. »V dvoje je lažje« (Orkester slovenske policije)
63. »Z omejeno brzino« (Delavska godba Trbovlje)
64. »Za staro in mlado« (Ljubljanski vojaški orkester)
65. »Zgodbica v štirih delih« (založba Hartman)
66. »Zmaj v Postojnski jami« (Postojnska godba)
67. [Brez naslova] Es-dur, alla breve, datum 10. 9. 1991, 12 str. partiture, delo je končano
68. [Brez naslova] B-dur, nedokončano

Bojan Adamič's Music During World War II

Summary

Bojan Adamič started creating music for wind orchestras during World War II, when he was wounded and sent to the liberated territory in Bela krajina. During hospital treatment, he was selected as bandmaster of the partisan band on the suggestion of his musical acquaintance Milos Zihelr, the brother of the more famous party ideologist Boris Zihelr. The National Liberation Army and Partisan Detachments Wind Band was formed on the initiative of the propaganda department. Adamič began enthusiastically in his new role despite the difficulties the orchestra faced – a lack of instruments and (primarily music paper) materials. Most of the program for the newly established orchestra was contributed by Bojan Adamič and his bandmaster, Captain Drago Lorbek. The members of the Headquarters Musical Band were mostly those disabled by war, who otherwise had no proper musical skills; however, Adamič's original approaches trained them into solid musicians. Since 1991, the works of Adamič for wind orchestras have been published exclusively by the Hartman publishing firm from Maribor (collection: *Bojan Adamič and his opus*). A typical line-up is as follows: a piccolo, 2 flutes, an oboe, an es clarinet, 3 clarinets, a bass clarinet, a bassoon, an alto saxophone, a tenor saxophone, a baritone saxophone, 2 flugelhorns, 2, cornets, a tenor, a baritone, 4 horns, 3 trumpets, 3 trombones, 2 tuba and percussion. In large scores, (*Snow White, Requiem*) Adamič uses variants such as the alto flute, alto clarinet, soprano saxophone and percussion, which is used more often. All his life, Adamič chose fresh and unique approaches; he used new means of expression (machine gun, fire siren, police whistle, bottle, car horn, sandpaper, typewriter) in his own compositions and wrote music scores which ranged, as he says, “from a frying pan and laurel to a symphonic Orchestra.”²⁸

---

²⁸ Prevod Boris Pirš.